Резюме

Удовенко Ж.В. Аналіз міжнародного законодавства щодо невтручання в особисте та сімейне життя.

У статті проаналізовані базові принципи, міжнародні правові акти, зокрема Конституції США та країн Євросоюзу, що регламентують відносини у сфері особистого та сімейного життя. У дослідженні визначено особливості національних регулятивних підходів невтручання в приватне життя, які мають розвинене законодавство і багаторічний досвід з питань захисту прав і свобод людини. Узагальнено міжнародний досвід провідних країн світу у сфері захисту особистого та сімейного життя. У зв'язку з тим, що поняття «невтручання в приватне життя» є відносно новим для вітчизняного законодавства України, значний інтерес викликає вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання цієї засади кримінального провадження.

Ключові слова: засади кримінального провадження, принципи законодавства, приватне життя, особисте життя, сімейне життя, захист, людина.

Резюме

Удовенко Ж.В. Анализ международного законодательства невмешательства в личную и семейную жизнь.

В статье проанализированы базовые принципы, международные правовые акты, в частности Конституции США и стран Евросоюза, регламентирующие отношения в сфере личной и семейной жизни. В исследовании определены особенности национальных регулятивных подходов невмешательства в частную жизнь, которые имеют развитое законодательство и многолетний опыт по вопросам защиты прав и свобод человека. Обобщен международный опыт ведущих стран мира в сфере защиты личной и семейной жизни. В связи с тем, что понятие «невмешательство в частную жизнь» является относительно новым для отечественного законодательства Украины, значительный интерес представляет изучение зарубежного опыта правового регулирования этого принципа уголовного производства.

Ключевые слова: принципы уголовного производства, принципы законодательства, частная жизнь, личная жизнь, семейная жизнь, защита, человек.

Summary

Zhanna Udoenko. Analysis of international legislation on non-interference in personal and family life.

Abstract. This article analyzes the basic principles of international legal acts, the Constitution of the USA and the countries of the European Union, regulating relations in the sphere of protection personal and family life. Due to the fact that the concept of “non-interference into privacy” is relatively new to the criminal procedural legislation of Ukraine, the basics for normative legal regulation of a justified interference with privacy by state authorities while conducting criminal investigations are emphasized; their importance for criminal investigation is paid special attention in judicial consideration along with taking into account the specifics of national legislation. The purpose of the article is to investigate the concept of the right to non-interference within the privacy.

The study determined the peculiarities of national regulatory approaches to non-interference with private life that have developed legislation and years of experience in protecting human rights and freedoms. This paper summarizes the international experience of leading countries in the field of protection of personal and family life is generalized. Since the concept of “non-interference with private life” is relatively new to the domestic legislation of Ukraine, it is of great interest to study foreign experience of legal regulation of this basis of criminal proceedings. The specificity of the purpose and objectives of the study necessitated the use of dialectical, comparative-legal, historical-legal, formal-logical, system-structural, sociological, and statistical and other methods of scientific search.

As a result of the research, on the basis of the analysis of international legal documents, the Constitution of Ukraine, the Criminal Procedure Code of Ukraine and the positions covered in scientific publications, special attention is paid to the urgency on observing the guarantees of non-interference with privacy in criminal proceedings, when there is a high risk of violation of rights and legitimate interests of its participants. It is argued that restrictions on these rights are possible only in the manner guaranteed by the law and solely to achieve the objectives of criminal proceedings in order to protect the state, society and individual citizens from criminal encroachments.

Key words: principles of criminal proceedings, principles of law, private life, personal life, family life, protection, people.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.74

УДК 343.341

Т.О. ЧАСОВА

*Тетяна Олександрівна Часова, кандидат юридичних наук, старший викладач Академії праці, соціальних відносин та туризму, адвокат**

ORCID: 0000-0002-0293-6123

ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Забезпечення економічної безпеки держави та недопущення вчинення злочинів у сфері економіки можливо за умови боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом. Вчинення економічних злочинів підриває економічну та фінансову систему держави, посягає на законні інтереси як учасників бізнесу, так і його окремих елементів. Найчастіше «відмиті» грошові кошти, отримані злочинним шляхом, у подальшому застосовуються в підприємницькій діяльності з метою отриман-

© Т.О. Часова, 2020

* Tetiana Chasova, Ph.D. in Law, Senior Lecturer of the Academy of Labor, Social Relations and Tourism

ня доходу. Саме тому вивчення питання фінансового моніторингу популяризується та набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковою основою даної статті стали праці таких українських науковців, як О.О. Балануца, Е.С. Дмитренко, М.В. Дубина, А.А. Хмелюк, а також інших дослідників, які зробили значний внесок у розробку правових аспектів, пов'язаних із застосуванням фінансового моніторингу під час розслідування злочинів. При цьому низка питань потребує розгляду та більш детального уточнення, особливо вивчаючи питання розслідування економічних злочинів, використання фінансового моніторингу в доказуванні обставин справи та забезпеченні основних завдань кримінального провадження.

Метою статті є дослідження поняття «фінансовий моніторинг», особливості його застосування в процесі розслідування злочинів економічного напрямку.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий моніторинг є особливою формою фінансового контролю, його проведення в рамках розслідування кримінального провадження може допомогти встановити істину в справі.

Позиція О.О. Балануца при дослідженні питання фінансового моніторингу полягає в наступному: запорукою успішної боротьби з відмиванням грошей, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванням тероризму, яка є невід'ємною умовою забезпечення цілісності фінансової системи України, є забезпечення тісної взаємодії Держфінмоніторингу з правоохоронними органами та органами, що здійснюють контроль за додержанням законодавства і співробітництва з правоохоронними органами іноземних держав у питаннях запобігання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та боротьби з фінансуванням тероризму¹. Основне завдання фінансового моніторингу полягає у запобіганні легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та боротьби з фінансуванням тероризму.

На думку Е.С. Дмитренко, фінансовий моніторинг – нова специфічна форма контролю, що охоплює систему організаційно-правових, інформаційних, кадрових та інших заходів уповноважених суб'єктів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму. Науковиця вважає, що у цій сфері є низка нормативних та організаційних чинників, які суттєво знижують ефективність використання цього інституту. Однак недосконале правове регулювання та неефективний механізм здійснення фінансового моніторингу не повною мірою сприяє мінімізації латентності легалізації злочинних доходів². Питання використання фінансового моніторингу потребує належного нормативно-правового регулювання.

А.А. Хмелюк у своїй науковій статті «Фінансовий моніторинг: суб'єкти та об'єкти в Україні» зазначив, що існує потреба у теоретичному осмисленні процесу формування у нашій країні системи державного фінансового контролю в цілому і теоретичних підходів щодо фінансового моніторингу зокрема, спрямованих на узагальнення сутності такої системи, на обґрунтування взаємозв'язків між усіма її складовими (з урахуванням досягнень світової економічної думки) – для практичного застосування у сфері контрольної діяльності³.

Дослідження, проведене М.В. Дубиною, викладено в науковій статті «Дослідження змісту дефініції «фінансовий моніторинг» та визначає фінансовий моніторинг як складову розвитку ринку фінансових послуг і загалом фінансової системи будь-якої країни, у межах якої спостерігається динамічний розвиток фінансових операцій. Явище виникло як протидія процесам відмивання коштів, що отримані у результаті здійснення протиправної діяльності, до якої прийнято відносити операції у сфері наркоторгівлі, работоргівлі, міжнародного тероризму тощо⁴. Дослідження М.В. Дубини і по теперішній час є актуальним у зв'язку з прийняттям Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення» (далі – Закон).

Закон, прийнятий 6 грудня 2019 р., вступив в дію з 28 квітня 2020 р. та спрямований на захист прав і законних інтересів громадян, суспільства й держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Зазначений Закон розглядає наступні: систему фінансового моніторингу; фінансові операції, які підлягають фінансовому моніторингу; замороження активів та зупинення фінансових операцій; міжнародне співробітництво та інші питання, які є важливими під час розгляду обставин проведення фінансового моніторингу.

Відповідно до Закону «фінансовий моніторинг» – це сукупність заходів, які вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення»⁵.

На Державну службу фінансового моніторингу України покладена функція реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; збирання, оброблення та проведення аналізу (операційного і стратегічного) інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою в легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансування тероризму чи фінансуванню розповсюдженню зброї масового знищення та інше⁶.

Національний банк України на офіційному сайті повідомляє, що банк здійснює фінансовий моніторинг, щоб запобігти використанню банківської системи України для легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Здійснюючи фінансовий моніторинг, банки і небанківські фінансові установи перевіряють клієнтів та аналізують фінансові операції. У разі виявлення підозрілих операцій банки інформують Державну службу фінансового моніторингу та правоохоронні органи України. Доцільно зазначити, що банк має на меті надавати інформацію контролюючим органам щодо підозрілих фінансових операцій⁷.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання державними органами та органами місцевого самоврядування, державними реєстраторами інформації про фінансові операції та їх учасниками до Державної служби фінансового моніторингу» від 16 вересня 2015 р. № 708 визначає порядок надання інформації органам Держфінмоніторингу: державними органами, що провадять діяльність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму чи фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, інформації про фінансові операції, стосовно яких є підозра, та їх учасників, виявлені під час виконання своїх функцій; державними органами (крім Національного банку) та органами місцевого самоврядування, державними реєстраторами інформації (копій документів), необхідної для виконання покладених на Держфінмоніторинг завдань⁸.

У свою чергу, державні органи, що проводять діяльність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму чи фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення мають право отримувати інформацію про фінансову операцію та її учасників. Інформація про фінансову операцію має містити: дату проведення фінансової операції (відмови в її проведенні, її зупинення); суму фінансової операції; зміст фінансової операції; підстави підозри; інші відомості про фінансову операцію (у разі наявності). Інформація щодо учасників фінансової операції повинна містити наявні ідентифікаційні дані.

Міжнародні стандарти у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, імплементуються в національне законодавство. До таких документів слід віднести: стандарти Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (FATF), а також Директива Європейського Союзу № 2015/849 «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму».

Рекомендації FATF представляють собою вичерпну та послідовну систему заходів, які повинні бути імplementовані країнами з метою боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, а також фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення. До основних заходів, які мають вжити державні органи, є: переслідування відмивання коштів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення; застосування запобіжних заходів для фінансового сектора та інших визначених секторів та інше⁹.

Директива визначає нові вимоги та нововведення, серед яких розкриття інформації у наступних сферах: національні реєстри бенефіціарів компаній країн-членів ЄС повинні бути розкриті до кінця 2019 р.; національні реєстри трастових компаній та «інших довірчих конструкцій» повинні бути розкриті до 2020 р.; підвищені вимоги до проведення фінансового моніторингу за операціями з третіми країнами, в яких ступінь боротьби з відмиванням коштів вважається недостатнім; кредитні й фінансові установи припинять надавати анонімні банківські рахунки, анонімні ощадні книжки і анонімні банківські сейфи; розширення фінансового моніторингу на операції з криптовалютою¹⁰.

Висновки. Проблема легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в останні роки набула особливого значення, оскільки загрожує економічній безпеці країни. Саме тому держава впроваджує заходи посиленого контролю у вказаному питанні шляхом нормативно правового регулювання фінансового моніторингу. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення» визначив фінансовий моніторинг як сукупність заходів, які вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу. Необхідно зазначити, що в рамках кримінального провадження з метою вирішення спірних питань доцільно проводити фінансовий моніторинг діяльності підозрілих активностей, які зв'язані з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом. Особливо це стосується економічних злочинів, де фігурують чималі грошові кошти.

¹ Балануца О.О. Роль і місце фінансового моніторингу в Україні як основоположного чинника ефективної боротьби держави з легалізацією (відмиванням коштів) та фінансуванням тероризму. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби*. 2011. № 1. С. 35–42.

² Дмитренко Е.С. Роль фінансового моніторингу у мінімізації латентності злочинів, передбачених статтями 209 та 209-1 Кримінального кодексу України. *Науковий часопис Національної академії прокуратури*. 2014. № 1. С. 43–50. URL: <http://www.chasopysnaru.gr.gov.ua/ua/pdf/1-2014/43-dmytrenko.pdf>

³ Дубина М.В. Дослідження змісту дефініції «фінансовий моніторинг». *Науковий журнал «Проблеми і перспективи економіки та управління»*. URL: <https://ppeu.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=102>

⁴ Хмелюк А.А. Фінансовий моніторинг: суб'єкти та об'єкти в Україні. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2014. № 1 (64). С. 174–180.

⁵ Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення: Закон України від 28 квітня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-IX>

⁶ Офіційний інтернет-сайт Державної служби фінансового моніторингу. URL: <http://www.sdfm.gov.ua/>

⁷ Офіційний інтернет-сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/supervision/monitoring>

⁸ Про затвердження Порядку надання державними органами та органами місцевого самоврядування, державними реєстраторами інформації про фінансові операції та їх учасниками до Державної служби фінансового моніторингу: постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 708. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/708-2015-%D0%BF>

⁹ Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення (Рекомендації FATF), затверджені Пленарним засіданням FATF 16 лютого 2012 р. URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2012/22.03.2012/1.pdf

¹⁰ П'ята «антивідмивна» директива ЄС. Офіційний сайт LexInform. URL: <https://lexinform.com.ua/v-sviti/p-yata-antyvidmyvna-dyrektyva-yes/>

Резюме

Часова Т.О. Використання фінансового моніторингу під час розслідування злочинів у сфері економіки.

У науковій статті аналізується проведення фінансового моніторингу під час розслідування злочинів економічного напрямку. Досліджується позиція науковців щодо визначення фінансового моніторингу та його ролі у формуванні економічної безпеки держави. Розглядаються основні твердження положення Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення» щодо фінансового моніторингу та стандарти Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (FATF), а також Директива Європейського Союзу № 2015/849 «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму».

Ключові слова: фінансовий моніторинг, економічні злочини, досудове розслідування, легалізація доходів, кримінальне провадження.

Резюме

Часова Т.А. Использование финансового мониторинга при расследовании преступлений в сфере экономики.

В научной статье анализируется проведение финансового мониторинга при расследовании преступлений экономического направления. Исследуется позиция ученых по определению финансового мониторинга и его роли в формировании экономической безопасности государства. Рассматриваются основные утверждения положения Закона Украины «О предотвращении и противодействии легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем, финансированию терроризма и распространения оружия массового уничтожения» относительно финансового мониторинга и стандарты Группы по разработке финансовых мер борьбы с отмыванием денег и финансированием терроризма (FATF), а также Директива Европейского Союза № 2015/849 «О предотвращении использования финансовой системы для отмывания денег и финансирования терроризма».

Ключевые слова: финансовый мониторинг, экономические преступления, досудебное расследование, легализация доходов, уголовное производство.

Summary

Tetiana Chasova. Use of financial monitoring in the investigation of crimes in the economic sphere.

The scientific article analyzes the conduct of financial monitoring during the investigation of economic crimes. The position of scientists on the definition of financial monitoring and its role in the formation of economic security of the state is studied. The main statements of the Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction to Legalization (Laundering) of Proceeds from Crime, Financing of Terrorism and Proliferation of Weapons of Mass Destruction" on financial monitoring and standards of the Group for Development of Financial Measures to Combat Money Laundering and Terrorist Financing (FAT) and European Union Directive 2015/849 "On the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing".

Ensuring the economic security of the state is possible provided that the fight against legalization (laundering) of proceeds from crime. Economic crimes undermine the economic and financial system of the state, encroach on the legitimate interests of individuals. Financial monitoring is a form of financial control and its conduct as part of a criminal investigation and is a means of proof.

The problem of legalization (laundering) of proceeds from crime in recent years has become particularly important because it threatens the economic security of the country. That is why the state implements measures of enhanced control in this matter through legal regulation of financial monitoring. The purpose of criminal proceedings is to resolve controversial issues, including the appropriate financial monitoring of suspicious activities related to money laundering.

The financial monitoring system covers all financial service providers and determines that there should be cooperation in resolving issues related to the legalization of proceeds from crime. The issue of the use of financial monitoring in criminal proceedings has been studied by researchers and practitioners, but many issues remain unresolved.

Key words: financial monitoring, economic crimes, pre-trial investigation, money laundering, criminal proceedings.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.75

УДК 343.33

А.Ю. БАБІЙ

Алла Юріївна Бабій, здобувач Інституту держави
і права імені В.М. Корецького НАН України*

ORCID: 0000-0002-9304-922X

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ЕКСТРЕМІСТСЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Постановка проблеми. У рамках побудови системи екстремістських злочинів особливу увагу необхідно приділити їх класифікації. Вчені здійснювали спроби класифікувати екстремістські злочини за допомогою різних критеріїв. Класифікація екстремістських діянь сприяє більш глибокому розумінню сутності таких посягань та є основою для побудови системи протидії екстремізму. Як зазначає О.В. Петрянін, класифікація злочинів екстремістської спрямованості (екстремістських злочинів – за нашою термінологією) має безпосереднє значення для законодавчої, правозастосовної та наукової діяльності. Вона давно і успішно використовується правовою наукою, представники якої відзначають не тільки її суто теоретичну, а й при-